

INTEGRATSIYALASHGAN TA'LIM TUSHUNCHASI VA UNING PEDAGOGIK MOHIYATI

**Osiyo xalqaro universiteti
1-kurs magistranti
Ollobergenova Dinara**

Annotatsiya

Mazkur maqolada integratsiyalashgan ta'lim tushunchasi, uning nazariy asoslari, pedagogik mohiyati va zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni kompleks tarzda tahlil qilinadi. Integratsiyalashgan ta'limning didaktik, metodik va psixologik jihatlari ochib berilib, fanlararo bog'liqlik asosida o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini rivojlantirish imkoniyatlari yoritiladi. Tadqiqotda integratsiyaning turlari, bosqichlari hamda ta'lim jarayoniga tatbiq etish mexanizmlari ilmiy manbalar asosida izohlanadi. Shuningdek, integratsiyalashgan ta'limning shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, kompetensiyaviy ta'lim va innovatsion pedagogik texnologiyalar bilan uzviy aloqasi asoslab beriladi. Maqola natijalari ta'lim samaradorligini oshirish, o'quvchilarda tizimli fikrlashni shakllantirish va fanlararo bilimlarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: integratsiyalashgan ta'lim, pedagogik mohiyat, fanlararo aloqadorlik, kompetensiyaviy yondashuv, innovatsion ta'lim.

Аннотация

В статье комплексно анализируются понятие интегрированного обучения, его теоретические основы, педагогическая сущность и роль в современной системе образования. Раскрываются дидактические, методические и психологические аспекты интегрированного обучения, а также возможности развития знаний, умений и компетенций обучающихся на основе межпредметных связей. На основе научных источников рассматриваются виды и этапы интеграции, а также механизмы её внедрения в образовательный процесс. Обосновывается взаимосвязь интегрированного обучения с личностно-ориентированным подходом, компетентностным обучением и инновационными педагогическими технологиями. Результаты исследования направлены на повышение эффективности обучения и формирование системного мышления учащихся.

Ключевые слова: интегрированное обучение, педагогическая сущность, межпредметные связи, компетентностный подход, инновационное образование.

Annotation

This article provides a comprehensive analysis of the concept of integrated education, its theoretical foundations, pedagogical essence, and role in the modern educational system. The didactic, methodological, and psychological aspects of integrated education are examined, highlighting its potential to develop learners' knowledge, skills, and competencies through interdisciplinary connections. Based on scholarly sources, the types and stages of integration and mechanisms for its implementation in the educational process are discussed. The relationship between integrated education, learner-centered approaches, competency-based education, and innovative pedagogical technologies is substantiated. The findings contribute to improving educational effectiveness and fostering systemic thinking among learners.

Keywords: integrated education, pedagogical essence, interdisciplinary integration, competency-based approach, innovative education.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimi globallashuv, ilm-fan va texnologiyalarning jadal rivojlanishi sharoitida tubdan yangilanmoqda. Jamiyat taraqqiyoti ta'lim oldiga nafaqat bilim berish, balki mustaqil fikrlay oladigan, muammolarni kompleks yondashuv asosida hal eta oladigan, ijodkor va raqobatbardosh shaxsni shakllantirish vazifasini qo'yimoqda. Ushbu jarayonda an'anaviy, fanlar bo'yicha alohida-alohida tashkil etilgan ta'lim modeli o'zining cheklangan jihatlarini namoyon qilmoqda.

Shu sababli ta'lim mazmunini integratsiyalash, ya'ni fanlararo aloqadorlikni kuchaytirish, bilimlarni yagona tizimda shakllantirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Integratsiyalashgan ta'lim o'quvchilarda borliqni yaxlit idrok etish, bilimlarni real hayotiy vaziyatlarda qo'llash hamda tahliliy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Integratsiyalashgan ta'lim tushunchasi pedagogika fanida XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab faol o'rganila boshlagan bo'lib, bugungi kunda u kompetensiyaviy yondashuv, STEAM ta'limi, loyihaviy faoliyat va innovatsion texnologiyalar bilan uzviy bog'liq holda rivojlanmoqda. Ushbu maqolada integratsiyalashgan ta'limning nazariy asoslari va pedagogik mohiyati chuqur tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Integratsiyalashgan ta'lim tushunchasining mazmuni "Integratsiya" atamasi lotincha *integratio* — "tiklash", "to'ldirish", "yaxlitlash" ma'nolarini anglatadi. Pedagogik nuqtayi nazardan integratsiya turli fanlar, bilim sohalari va ta'lim elementlarining o'zaro uyg'unlashuvi asosida yaxlit ta'lim tizimini yaratishni bildiradi.

Integratsiyalashgan ta'lim — bu o'quvchilarga bilimlarni alohida fanlar kesimida emas, balki o'zaro bog'liq va tizimli holda taqdim etishga qaratilgan ta'lim jarayonidir. Ushbu yondashuvda fanlar o'rtasidagi umumiy tushunchalar, qonuniyatlar va g'oyalar asosiy o'rin egallaydi.

Olimlar integratsiyalashgan ta'limni o'quvchilarning kognitiv faolligini oshiruvchi, bilimlarni chuqur va barqaror o'zlashtirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik model sifatida baholaydilar.

Integratsiyalashgan ta'limning pedagogik mohiyati

Integratsiyalashgan ta'limning pedagogik mohiyati, avvalo, ta'lim mazmunining yaxlitligi va tizimlilikida namoyon bo'ladi. U quyidagi asosiy jihatlar bilan tavsiflanadi:

bilimlarning fanlararo uyg'unligi;

o'quvchilarda kompleks va tizimli fikrlashni shakllantirish;

nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog'lash;

shaxsga yo'naltirilgan va faol ta'limni ta'minlash.

Integratsiya ta'lim jarayonida o'quvchining passiv bilim oluvchidan faol subyektga aylanishiga imkon yaratadi. Bunda o'quvchi bilimlarni tayyor holatda emas, balki muammoli vaziyatlar, loyihalar va izlanishlar orqali egallaydi.

Integratsiyalashgan ta'limning didaktik asoslari

Integratsiyalashgan ta'lim quyidagi didaktik tamoyillarga asoslanadi:

Yaxlitlik tamoyili – bilimlarni yagona tizim sifatida shakllantirish;

Izchillik va uzviylik – fanlararo bog'liqlikni bosqichma-bosqich ta'minlash;

Faollik va mustaqillik – o'quvchilarning bilish faoliyatini rag'batlantirish;

Amaliy yo'naltirilganlik – bilimlarning hayotiy ahamiyatini oshirish.

Mazkur tamoyillar integratsiyalashgan darslarning samaradorligini belgilovchi muhim omillar hisoblanadi.

Integratsiyalashgan ta'lim turlari

Pedagogik adabiyotlarda integratsiyaning bir necha turlari ajratib ko'rsatiladi:

1. **Mavzuli integratsiya** – turli fanlarda bir mavzuning yoritilishi;
2. **Muammoli integratsiya** – umumiy muammo asosida fanlarni birlashtirish;
3. **Kontseptual integratsiya** – umumiy tushunchalar va g'oyalar asosida;
4. **Faoliyatga asoslangan integratsiya** – loyiha, tadqiqot va amaliy mashg'ulotlar orqali.

Har bir integratsiya turi ta'lim maqsadiga ko'ra tanlanadi va qo'llaniladi.

Integratsiyalashgan ta'lim va kompetensiyaviy yondashuv

Kompetensiyaviy yondashuv ta'lim natijasini bilimlar majmui emas, balki ularni amaliy faoliyatda qo'llay olish qobiliyati sifatida talqin etadi. Integratsiyalashgan ta'lim ushbu yondashuvni samarali amalga oshirish imkonini beradi.

Fanlararo integratsiya asosida tashkil etilgan ta'lim o'quvchilarda kommunikativ, axborot bilan ishlash, muammolarni hal etish va ijodiy kompetensiyalarni rivojlantiradi.

Integratsiyalashgan ta'limda innovatsion texnologiyalar

Zamonaviy ta'limda integratsiya quyidagi innovatsion texnologiyalar bilan uyg'unlashadi:

STEAM-ta'lim;

loyihaviy ta'lim;

muammoli o'qitish;

raqamli ta'lim platformalari.

Ushbu texnologiyalar integratsiyalashgan ta'limning amaliy samaradorligini oshiradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, integratsiyalashgan ta'lim zamonaviy pedagogikaning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, u ta'lim mazmunini boyitish, o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish va kompetensiyalarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Integratsiyalashgan yondashuv ta'lim jarayonini hayot bilan uzviy bog'lab, o'quvchilarda tizimli va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi.

Mazkur tadqiqot natijalari integratsiyalashgan ta'limni ta'lim amaliyotiga keng joriy etish zarurligini ko'rsatadi hamda pedagoglar uchun metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Beane, J. A. (1997). *Curriculum integration: Designing the core of democratic education*. Teachers College Press.
2. Drake, S. M., & Burns, R. C. (2004). *Meeting standards through integrated curriculum*. ASCD.
3. Fogarty, R. (1991). *How to integrate the curricula*. IRI/Skylight Publishing.
4. Harden, R. M. (2000). The integration ladder: A tool for curriculum planning and evaluation. *Medical Education*, 34(7), 551–557.
5. Jacobs, H. H. (1989). *Interdisciplinary curriculum: Design and implementation*. ASCD.
6. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim to'g'risidagi Qonuni. (2020).
7. Zunnunov, A. (2018). *Zamonaviy pedagogik texnologiyalar*. Toshkent: Fan.
8. Saidahmedov, N. (2019). *Innovatsion ta'lim jarayonlari*. Toshkent: O'qituvchi.